

CAPUT V.

DE REIECTIONE LIBELLI

Can. 1709. — § 2. Si iudicis decreto libellus reiectus fuerit ob vitia quae emendari possunt, actor novum libellum rite confectum potest eidem iudici denuo exhibere; quod si iudex emendatum libellum reiecerit, novae reiectionis rationes exponere debet.

§ 3. Adversus libelli reiectionem integrum semper est parti intra tempus utile decem dierum recursum interponere ad superius tribunal: a quo, audita parte, et promotore iustitiae aut vinculi defensore, quaestio reiectionis expeditissime definienda est.

Exemplum reiectionis libelli:

Anno Domini 1930, die vigesimaquarta novembris, hora decima, in Aula Audientiarum Tribunalis adsunt Ill.mi ac Rev.mi N. N. Officialis Curiae, Praeses, N. N. et N. N. Iudices Prosynodales in dioecesana Curia, N. N. Vinculi Defensor ex Officio et infrascriptus Actuarius.

Rev.mi Iudices, visis litteris delegationis Exc.mi Ordinarii et supplici Actoris libello, munus sibi commissum libenter acceptarunt, sese Iudices competentes declarando, cum discernere non putarent utrum libellum, utpote fundamento aliquo iuridico innixum, admittere possent vel reiicere deberent, ipsis documentis necessariis deficientibus (utpote epistola mulieris conventae de qua in libello), ad quaestionem praedictam responderunt: Dilata, donec afferantur documenta de quibus supra.

De hisce omnibus redacta est praesens relatio quae subscribitur a Iudicibus, necnon a Vinculi Defensore et a me infrascripto Actuario.

N., Officialis.
N., Iudex Prosyn.
N., Iudex Prosyn.
N., Def. Vinc.
N., Actuarius.

CAPUT VI.

DE ACTU PROCURAE

Can. 1708. — Libellus quo lis introducitur debet:

3° Subscribi ab actore vel eius procuratore, appositis die, mense et anno, nec non loco in quo actor vel eius procurator habitant, aut residere se dixerint actorum recipiendorum gratia.

1. Pro recta agendi ratione processus, valde utilis est advocatus, seu procurator, sive ex parte actoris, sive ex parte conventi, et iudex quod sic fiat optet. Advocatus, seu procurator, supplici libello actum huius procurae uniat.

Exemplum procurae:

Subscriptus N. N. fil. N. praesenti documento nominat suum advocatum, seu procuratorem N. N. in civitate N. degentem cum facultate faciendi et emittendi, suo nomine, omnes actus utiles et necessarios in processu (obiectum processus, e. g. nullitatis matrimonii, refactione damnorum etc.) promoti ante tribunal dioecesanum N. primae instantiae (vel etiam secundae instantiae, vel apud S. Rom. Rotam).

Datum.....

N. N. fil. N.

CAPUT VII.

DE GRATUITO PATROCINIO

Can. 1915. — § 1. Qui exemptionem ab expensis vel earum deminutionem assequi vult, eam a iudice postulare debet, dato supplici libello, allatisque documentis quibus quae conditio sit postulantis quaeve eius rei familiaris copia demonstrat; praeterea probare debet se non futilem neque temerariam causam agere.

§ 2. Iudex postulationem nec admittat nec reiiciat, nisi requisitis, si opus sit, notitiis etiam secretis quibus statum rei familiaris ipsius postulantis compertum habere possit auditoque promotore iustitiae; imo concessam potest etiam revocare, si in decursu processus assertam paupertatem non adesse compertum habuerit.

1. Clarissimus Sebastianelli (*Praelectiones iuris can.*, de iudiciis eccl., n. 28) haec notat: iudex potest advocatos designare vel ad petitionem contententium, vel ex officio quando agitur e. gr. de pupillis, furiosis, viduis, vel aliis debilibus personis, quae ob potentiam, favorem vel metum adversarii patronos habere non possunt. Idem dicendum quando agitur de miserabilibus personis: quae tamen in re adnotandum est in Italia iamdiu extitisse ac floruisse advocatorum collegia ad pauperes gratuito defendendos et Romae est Congregatio advocatorum a S. Ivone nuncupata, cuius finis praecipuus est pauperum gratuita defensio.

Exemplar petitionis gratuiti patrocinii:

Subscriptus N. N. fil. N. domo N. dioecesis N. supplicem libellum obtulit Exmo Episcopo ad obtinendam declarationem nullitatis sui matrimonii (vel recognitionem sui crediti, vel sui iuris funerandi etc.). Cum non sit solvendo expensas pro processu coram Tribunali ecclesiastico, humiliter poscit ut gratuitum patrocinium concedatur, depositis tamen libellis N. pro expensis cancellariae.

*Addict.
N. N.*

Decretum Officialis:

Visa petitione N. N. mittatur ad Prom. Iustitiae (vel Vinculi Defensorem) pro voto.

Die.....

N. Officialis.

Attenta oratoris eiusque parentum conditione, gratuitum patrocinium concedi posse censeo, soluta tamen summa lib. (centum) pro expensis a Tribunali faciendis. Nihil obstat, visis actis, quominus ad ulteriora procedatur.

Die.....

Prom. iustitiae N. N.

Soluta ab oratore summa lib. (centum) pro expensis causae, eiusdem petitioni satis fieri posse reor.

Def. vinculi N. N.

Decretum Officialis:

Pro gratia gratuitum patrocinium oratori concedatur, qui curet deponere in arca Curiae Episc. summam lib. (centum), et gratuitum patrocinium praestabit advocatus N. N.

Officialis N. N.

CAPUT VIII.

DE CITATIONE

Can. 1711. — § 1. Libello vel orali petitione admissa, locus est vocationi in ius seu citationi alterius partis.

§ 2. Quod si partes litigantes sponte coram iudice se sistant ad causam agendam, opus non est citatione, sed actuaris significet in actis partes sponte sua iudicio adfuisse.

Can. 1712. — § 1. Citatio fit a iudice, et libello litis introductorio inscribitur aut adiungitur.

§ 2. Denuntiatur autem reo, et, si sint plures, singulis.

§ 3. Debet insuper actori nota fieri, ut statuta die et hora ipse quoque coram iudice se sistat.

Can. 1715. — § 1. Citatio denuntietur per schedam, quae praeceptum iudicis parti conventae factum ad comparandum exprimat, idest a quo iudice, ob quam causam saltem verbis generalibus indicatam, quo actore, reus, nomine et cognomine rite designatus, conveniatur; nec non locum, et tempus, idest annum, mensem, diem et horam ad comparandum praefixam perspicue indicet.

§ 2. Citatio, sigillo tribunalis munita, subscribenda est a iudice vel ab eius auditore et a notario.

Can. 1716. — Citatio duplici scheda conficiatur, quarum altera remittatur reo convento, altera asservetur in actis.

1. Citatio est *necessaria* ad valorem iudicii et fieri debet ad instantiam partis vel per se vel per suum procuratorem, quando habetur utilitas et ius privatorum; tamen necesse est ut citatio fiat mandato iudicis.

2. In citatione praeter nomen iudicis indicandum est nomen et cognomen rei vel testis citandi ita clare et distincte ut cum alio non confundatur. Quod si citanda sit aliqua communitas, collegium aut corpus morale, sufficit citare illius caput aut syndicum. Exprimendum pariter nomen actoris, causa citationis, cum determinatione loci, diei non feriati (can. 1635-1639) quo reus comparere debet coram iudice.

Exemplum decreti:

Tribunal ecclesiasticum Dioecesis N., lite contestata, cum procedatur oporteat ad testes examinandos, sive ab actore sive a convento seu reo inductos, praesenti decreto citari iubet N. N. fil. N. degentem..... necnon N. N. et N. N. ad comparendum in Sede Tribunalis die..... anno..... mense..... hora 10^a ut deponant uti testes in causa nullitatis matrimonii (vel nullitatis testamenti etc.).

Datum etc.

Actuarius N.

Officialis N.

Formula citationis:

De mandato Rev.mi Iudicis in processu inter N. et N., personaliter compareat N. conventus, vel testis, habitans in via..... n..... anno..... mense..... die..... hora..... ut iuratum examen subeat.

Datum..... ex aedibus..... die.....

loc. † sigilli

N. Officialis (vel Iudex)

N. Actuarius

CAPUT IX.

DE TRADITIONE ET RELATIONE CITATIONIS

Can. 1721, § 1. — Cursor, cum in manu rei conventi citationis schedam relinquit, debet eam subsignare, adnotatis die et hora qua reo tradita est.

§ 2. Idem peragat si eam relinquat in manibus alicuius de familia aut famulatu rei conventi, addito insuper nomine personae cui schedam tradidit.

§ 3. Si citatio fiat per edictum, cursor in edicti calce signet qua die et hora edictum affixum ad fores Curiae fuerit et quamdiu affixus manserit.

§ 4. Si reus receptionem schedae recuset, cursor schedam ipsam subsignatam, addita die et hora recusationis, iudici remittat.

1. Citatio debet per Curiae cursorem tradi reo vel eius procuratori aut bonorum administratori, vel, his deficientibus, etiam domesticis, qui eam recipere parati sint. Quod de reo dicitur, etiam quoad testes dicendum est. Si reus vel testis moretur extra territorium dioecesis, potest cursor mitti ad illum, quia executio citationis non est actus iurisdictionis. Mitti etiam potest per publicos tabellarios dummodo commendata, et cum sygrapha receptionis (can. 1719).

Exemplum citationis traditae:

Refero me infrascriptum deputatum cursorem Rev.mi Tribunalis ecclesiastici N. hodie intimasse, et reliquisse authenticum exemplar citationis dom. N. N. in ipsius domicilio, via..... num..... tradendo praefatum exemplar in manus eiusdem dom. N. (vel personae de eius familia aut famulatu) et ad normam can. 1721 ss.

In fidem etc. Die..... mense..... anno.....

N. Cursor deputatus.

CAPUT X.

DE CITATIONE CONTUMACIS

Can. 1714. — Quaelibet citatio est peremptoria; nec iteretur necesse est, nisi in casu de quo in can. 1845, 2.

Can. 1718. — Reus qui citatoriam schedam recipere recuset, legitime citatus habeatur.

Can. 1845, § 1. — Sed potest quoque iudex ad frangendam rei contumaciam comminari ecclesiasticas poenas.

§ 2. Quod si facere velit, iteranda est rei citatio, cum comminatione poenarum; nec iam tunc licet aut contumaciam declarare aut, ea declarata, poenas irrogare, nisi probetur hanc quoque secundam citationem suo effectu caruisse.

Can. 1844, § 1. — Ad instantiam partis vel promotoris iustitiae vel vinculi defensoris, si iudicio intersint, iudex rei contumaciam declarare potest, eaque declarata, procedere, servatis servandis, usque ad sententiam definitivam eiusque executionem.

§ 2. Si procedatur ad sententiam definitivam, lite non contestata, sententia respicere tantum debet petita in libello; si lite contestata, ipsum contestationis obiectum.

1. Contra contumaces seu renuentes obedire legitimis praeceptis iudicis, comminari possunt poenae ecclesiasticae, severiores contra actorem quam contra reum contumacem, sed, antequam procedat, debet iudex esse certus de contumacia, et hoc facere debet ad instantiam ac petitionem partis, vel Promot. iustitiae vel Defensoris vinculi. Contumacia declarari potest absque comminatione poenarum.

2. Elapso citationis termino, quodeunque sit eius obiectum, si citatus, qui non repraesentatur a procuratore vel avvocato, non compareat, neque iustam adducat suae absentiae causam, pars adversa potest illius contumaciam accusare, dummodo locum habuerit secunda citatio, addita comminatione quod si citatus non

compareat, iudicium continuabitur, declarata contumacia, aut intimato praefixo tempore a iudice.

Exemplar:

Subscriptus instat ut citetur pro secunda vice N. N. degens.... ad comparendum sive per se sive per procuratorem die et hora determinandis ad concordandum de dubio disputando, cum declaratione quod si pars non compareat contra ipsam fiet decretum de contumacia, et iudicium in eius contumacia continuabitur.

N. N.

Formula accusationis contumaciae:

Die..... mense..... anno..... comparuit N. N. et expectata hora praefixa diei..... mensis..... anni..... et dimidia parte horae immediate sequentis signata, attenda duplici citatione vel intimatione, accusavit contumaciam partis N. N. et protestata est, petens ut, non obstante dicta contumacia, procedatur ad ulteriora; quare praesenti decreto pars contumax declaratur, et statuitur et mandatur ut procedatur ad ulteriora et notificetur (vel etiam pars contumax declaratur concessis octo diebus ad resistendum huic decreto et se a contumacia purgandum; et notificetur).

Actuarius N.

Officialis N.

CAPUT XI.

DE DECRETO CONTUMACIAE

Can. 1849. — Si die et hora, qua reus secundum citationis praescriptum coram iudice primum se sistit, actor non adsit, nullamque vel insufficientem absentiae excusationem attulerit, iudex eum ad instantiam rei conventi citet iterum; et si actor novae citationi non paruerit vel postea iudicium inchoare vel inchoatum prosequi neglexerit, instante reo convento vel promotore iustitiae aut defensore vinculi, contumax a iudice declaretur, iisdem servatis regulis quae supra traditae sunt pro rei contumacia.

1. Contra actorem contumacem citatum et non comparentem intra terminum a iudice definitum procedi potest pluribus modis.

Primo loco iudex valet ad rei instantiam effectum citationis rescindere, et actorem compellere ad solvendas expensas reo. Secundo, lite contestata, potest iudex absolvere reum ad ipsius instantiam. Elapso termino in citatione praefinito, actor vicissim accusare debet contumaciam rei et postulare ut processu contumaciali negotium absolvatur.

Exemplar decreti et notificationis contumaciae:

Cum N. N. degens..... actor (vel conventus) in causa citata ad comparendum die..... mensis..... anni..... hora decima antemerid. in aedibus Tribunalis Curiae Episcopalis pro litis contestatione, minime comparuerit et nullam excusationem attulerit, Tribunal, audito Prom. Iustitiae (vel Vinculi Defensore), eum contumacem declarat et uti talem retineri decernit. Decernit insuper Tribunal ut parti contumaci id notum statim fiat ex officio, ut, si velit, exceptiones contra dubiorum seu articulorum formulam possit proponere, et a contumacia se purgare inter spatium octo dierum, quo inutiliter elapso, ius perimitur. Datum die etc.

Actuarius
N.

Officialis
N.

CAPUT XII.

DE CITATIONE PER EDICTUM

Can. 1720. — § 1. Quoties, diligenti inquisitione peracta, adhuc ignoratur ubi commoretur reus, locus est citationi per edictum.

§ 2. Hoc autem fit affigendo per cursorem ad fores Curiae schedam citationis ad modum edicti per tempus prudenti iudicis arbitrio determinandum et in aliqua publica ephemeride eam inserendo; si vero utrumque fieri nequeat, alterutrum sufficiet.

Exemplum citationis per edictum:

Edictum

— *Bononien.* —

Nullitatis matrimonii (N. N. — N. N.)

Cum ignoretur locus actualis commorationis N. N. in causa conventi, eundem citamus ad comparendum sive per se, sive per procura-

torem legitime constitutum in sede tribunalis in Curia Dioecessana die..... mense..... anno..... hora 10^a ad concordandum de dubio disputando vel infrascripto subscribendum et ad diem designandam qua habebitur Sessio pro causae definitione:

(e. gr. - 1° An constat de nullitate matrimonii in casu ex capite vis et metus).

Quod nisi compareat die et hora designatis, neque absentiae vel suae rationis agendi excusationem attulerit, contumax habebitur.

Ordinarii locorum, parochi, sacerdotes et fideles notitiam habentes de loco commorationis praedicti N. N. curare debent ut de hac edictali citatione ipse moneatur.

Ex cancellaria Tribunalis die.....

loc. † sigilli

Actuarius N.

Officialis N.

CAPUT XIII.

DE LITIS CONTESTATIONE

Can. 1726. — Obiectum seu materia iudicii constituitur ipsa litis contestatione, seu formali conventi contradictione petitioni actoris, facta animo litigandi coram iudice.

Can. 1727. — Ad litis contestationem nulla necessaria est sollemnitas, sed sufficit ut, partibus coram iudice vel eius delegato comparentibus, in actis inseratur petitio actoris et contradictio conventi, unde constet qua de re agatur seu quanam sint controversiae termini.

Can. 1729. — § 1. Si die dubiis concordandis praestituta, pars in ius vocata non compareat nec iustam absentiae excusationem alleget, contumax declaretur, et dubiorum formula statuatur ex officio, parte, quae praesens fuerit, id postulante. Parti autem contumaci statim id notum fiat ex officio ut quas velit exceptiones contra dubiorum seu articulorum formulam possit proponere et a contumacia se purgare, intra tempus quod iudici congruum videatur.

§ 2. Partibus praesentibus et in formula dubiorum seu articulorum concordibus, si iudex, quod ad se attinet, nihil

excipiendum putaverit, eius rei fiat mentio in decreto quo formula firmatur.

1. Oblato libello iudici, ab eo acceptato et citatione peracta, fit contestatio litis. Si reus, visa actoris petitione, coram iudice eam admittat, iudicium non constituitur: si vero putet non esse annuendum libello actoris et eius conclusioni resistendum, tunc sequitur litis contestatio, quae est de substantialibus iudicii, ita ut, ea deficiente, totus processus irritus sit et neque ex partium consensu, neque ex auctoritate iudicis remitti potest, nam determinat statum quaestionis et naturam iudicii.

2. Litis contestatio vocatur etiam concordantia dubiorum, qua definita, actori nec licet libellum mutare, nec recedere ab instantia.

Exemplum concordantiae dubiorum:

Anno... mense... die... hora 10^a, praesentibus in aula tribunalis Curiae dioecesanæ N., N. N. Officiali et praeside, N. iudice synodali et N. iudice pro-synodali, N. prom. iustitiae (vel vinculi defensore), necnon infrascripto notario, comparuit N. actor in causa (vel eius procurator et advocatus legitime deputatus, vel necnon conventus qui concordans sunt in formula dubiorum) et nihil Tribunali excipiendum putavit, statutum est etc.

Absente convento legitime citato, ut constat ex relatione cursoris, et ex decreto comminationis contumaciae, qui nec comparuit nec suam absentiam iustificavit, statutum est quaestionem solvendam hoc concordato dubio:

An testamentum Rv. N. validum censendum? (vel an constet de nullitate matrimonii ex capite vis et metus, etc.).

Datum etc.

Notarius

Officialis

Iudex

Iudex

Prom. Iust. (vel Vinc. Def.)

Ante sessionem pro concordantia dubiorum tribunal, seu Officialis, hoc decretum emittet:

Cum tribunal iam acceptaverit libellum actoris N. et procedatur oporteat ad litis contestationem seu dubium concordandum tenore prae-

sentis citari decrevit, ut de facto citat actorem N. degentem..... et conventum N. degentem..... ut per se vel legitimum procuratorem compareant in Sede tribunalis die..... mense..... anno..... et hora..... ad dubium concordandum. Huiusmodi decretum intimetur partibus, nec non Prom. iust. (vel Vinc. def.) et exemplar allegetur actis processus.

Datum etc.

Notarius N.

Officialis N.

CAPUT XIV.

DE DISSENTIONE IN DUBIORUM CONCORDATIONE

Can. 1729. — § 2. Partibus praesentibus et in formula dubiorum seu articulorum concordibus, si iudex, quod ad se attinet, nihil excipiendum putaverit, eius rei fiat mentio in decreto quo formula firmatur.

§ 3. Si vero partes dissentiant aut earum conclusiones iudici non probentur, iudex ipse controversiam dirimat decreto.

Exemplar decreti in dissentione in dubiorum concordatione:

Anno..... mense..... die..... hora 10^a in Sede Tribunalis praesente Officiali N. etc.

Praesentibus etiam actore et convento per suos procuratores legitime deputatos, cum partes dissentiant in dubio concordando (vel cum conclusiones a partibus deductae infrascriptis probari nequeant), praesenti decreto statuitur quaestionem solvendam esse hoc dubio:

An etc.

et non aliter.

Datum etc.

Notarius N.

Officialis N.